

Genderthema's in samenhang met veiligheid en gezondheid op het werk

Samenvatting van een rapport van het Agentschap

Er bestaan substantiële verschillen in het arbeidsleven van mannen en vrouwen die hun veiligheid en gezondheid op het werk beïnvloeden. Een van de doelstellingen van de communautaire gezondheids- en veiligheidsstrategie (1) is de integratie van de genderdimensie in activiteiten op het gebied van veiligheid en gezondheid op het werk. Ter ondersteuning hiervan heeft het Agentschap een rapport vervaardigd waarin verschillen tussen mannen en vrouwen zijn onderzocht bij arbeidsgebonden ongefallen en ziekten, lacunes in kennis en de implicaties voor verbetering van risicopreventie.

Voornaamste uitkomsten van het rapport

- Voortdurende inspanningen zijn nodig om de arbeidsomstandigheden van mannen en vrouwen te verbeteren.
- Genderspecifieke verschillen in arbeidsvoorwaarden hebben grote invloed op verschillen tussen vrouwen en mannen in met het werk samenhangende gezondheidsvragen. Bij onderzoeken en interventies moet rekening worden gehouden met de taken die mannen en vrouwen daadwerkelijk uitvoeren, met verschillen in blootstelling aan risico's en met de arbeidsomstandigheden.
- We kunnen onderzoek en monitoring verbeteren door de genderdimensie systematisch op te nemen in de gegevensverzameling, gecorrigeerd voor gewerkte uren (aangezien vrouwen in het algemeen minder uren werken dan mannen), en de beoordeling van de blootstelling te baseren op daadwerkelijk uitgevoerde werkzaamheden. Epidemiologische methoden moeten worden nagezien op genderafwijkingen. Indicatoren in monitoringsystemen, zoals nationale rapporten en enquêtes over ongefallen dienen eigenlijk beroepsrisico's voor vrouwen te bevatten.
- Arbeidsgebonden risico's voor de veiligheid en de gezondheid van vrouwen zijn onderschat en in vergelijking met die van mannen genegeerd, zowel bij onderzoek als preventie. Deze onevenwichtigheid moet aan de orde worden gesteld bij onderzoek, voorlichtings- en preventieactiviteiten.
- Een genderneutrale benadering bij beleid en wetgeving heeft ertoe bijgedragen dat minder aandacht wordt besteed en minder middelen worden toegekend aan arbeidsgebonden risico's voor vrouwen en de preventie ervan. De (voornamelijk vrouwelijke) huishoudelijke medewerkers vallen niet onder de Europese veiligheids- en gezondheidsrichtlijnen. Vrouwen die informele arbeid verrichten, bijvoorbeeld vrouwen of partners van mannen in agrarische familiebedrijven, vallen niet altijd onder de wetgeving. De vaststelling van de genderimpact moet worden uitgevoerd op basis van bestaande en toekomstige richtlijnen op het gebied van veiligheid en gezondheid op het werk, normering en compensatieregelingen.
- Op basis van bestaande kennis over preventie en integratie van de genderdimensie in veiligheid en gezondheid op het werk kunnen bestaande richtlijnen zo worden geïmplementeerd dat meer rekening wordt gehouden met de genderdimensie, ondanks de noodzaak de genderimpact vast te stellen en aandacht te schenken aan lacunes in kennis.
- Gendergevoelige interventies moeten op basis van samenwerking worden uitgevoerd, waarbij de werknemers direct betrokken zijn en aan de hand van een beoordeling van praktijkgevallen.

- Het verbeteren van de veiligheid en gezondheid op het werk van vrouwen kan niet los gezien worden van andere discriminatiethema's op het werk en in de maatschappij. Acties voor gelijke behandeling in arbeid en beroep dienen tevens betrekking te hebben op veiligheid en gezondheid op het werk. Activiteiten om veiligheid en gezondheid op het werk te integreren in andere beleidsterreinen zoals volksgezondheid of sociale verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven dienen een genderelement te bevatten.
- Vrouwen zijn op alle niveaus ondervertegenwoordigd bij de besluitvorming betreffende veiligheid en gezondheid op het werk. Ze moeten meer rechtstreeks worden betrokken en de standpunten, ervaringen, kennis en vaardigheden van vrouwen moeten terug te vinden zijn bij de formulering en tenuitvoerlegging van strategieën op het gebied van veiligheid en gezondheid op het werk.
- Er bestaan succesvolle voorbeelden van onderzoeksmethodes, interventies, raadpleging en besluitvorming, instrumenten en acties, waarin de genderdimensie is opgenomen of die specifiek hierop zijn gericht. Bestaande ervaringen en middelen moeten worden gedeeld.
- Hoewel de algemene trend in arbeidsomstandigheden en -situaties waarin vrouwen verkeren in alle lidstaten en kandidaat-lidstaten overeenkomt, bestaan er tussen landen ook verschillen. Individuele landen moeten hun specifieke omstandigheden betreffende de genderdimensie en veiligheid en gezondheid op het werk beoordelen om passende maatregelen te plannen.
- Door een holistische benadering van gezondheid en veiligheid op het werk, met inachtneming van de verhouding werk en privé-leven, en van meer algemene vraagstukken in werkorganisatie en arbeid zou de risicopreventie op het werk verbeteren, waar zowel vrouwen als mannen baat bij zullen hebben.
- Vrouwen vormen geen homogene groep en niet alle vrouwen werken in traditionele „vrouwelijke“ banen. Hetzelfde geldt voor mannen. Bij een holistische benadering dient rekening te worden gehouden met diversiteit. Bij acties om het evenwicht tussen werk en privé-leven te verbeteren moet rekening worden gehouden met de werkschema's van vrouwen en mannen en deze acties moeten zodanig ontworpen zijn dat ze voor beiden aantrekkelijk zijn.

Verschillen in omstandigheden op het werk en thuis van vrouwen en mannen

Vanwege een sterke seksesegregatie van de arbeidsmarkt in de EU zijn vrouwen en mannen werkzaam in verschillende werkomgevingen en hebben met verschillende soorten eisen en inspanningen te maken, zelfs indien ze in dezelfde sector werkzaam zijn en hetzelfde beroep uitoefenen. Segregatie bestaat tussen sectoren en tussen banen in dezelfde sector. Zelfs wanneer mannen en vrouwen dezelfde baan hebben dan verrichten ze vaak verschillende taken. Tevens bestaat een sterke verticale scheiding binnen het werk zelf, waar mannen vaker werkzaam zijn in hogere posities. Vrouwen werken vaker parttime, waar de seksesegregatie van het werk nog sterker tot uitdrukking komt.

Andere genderverschillen in arbeidsvoorwaarden hebben eveneens invloed op gezondheid en veiligheid op het werk. Er zijn meer vrouwen met slecht betaald, onzeker werk hetgeen invloed heeft op hun arbeidsomstandigheden en de risico's waaraan ze blootgesteld worden. Vrouwen blijven meestal langer werkzaam in dezelfde baan dan mannen en worden zo langer blootgesteld aan dezelfde risico's. Raadpleging en participatie van werknemers vormen een belangrijke factor voor een succesvolle risicopreventie, maar vrouwen werken vaak in banen waar de vakbond minder sterk vertegenwoordigd is, en ze zijn op alle niveaus minder betrokken bij de besluitvorming.

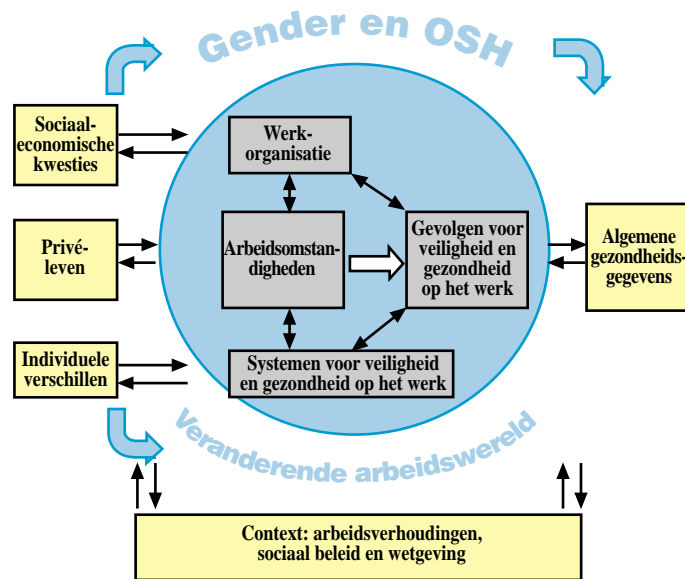
Genderongelijkheid binnen en buiten het werk heeft tevens invloed op de veiligheid en gezondheid op het werk van vrouwen en het verband met discriminatie in brede zin en gezondheid is groot. Vrouwen verrichten nog steeds het grootste gedeelte aan onbetaald huishoudelijk werk en dragen de zorg voor kinderen en familieleden, zelfs indien ze voltijd werken. Dit verzwakt hun dagelijkse werkzaamheden en legt extra druk op hen, met name wanneer er onverenigbaarheid is tussen werk en privé-leven.

(1) „Zich aanpassen aan de veranderingen in werk en samenleving: een nieuwe communautaire gezondheids- en veiligheidsstrategie 2002-2006“. Mededeling van de Europese Commissie, COM(2002) 118 def.

Enige voorbeelden van verschillen tussen mannen en vrouwen bij risico's en gezondheidsgegevens

Gevaar/gezondheidsrisico's	„Grotere blootstelling/ grotere incidentie”	Opmerkingen
Ongevallen	Mannen	Komt vaker voor bij mannen, zelfs na correctie voor minder gewerkte uren door vrouwen.
Aandoeningen aan de bovenste ledematen	Vrouwen	Veel voorkomend bij in hoge mate repetitief werk door vrouwen zoals „eenvoudige” montage, werkzaamheden aan de lopende band en het invoeren van gegevens, waar ze weinig zeggenschap hebben over de manier waarop ze werken.
Tillen van zware lasten	Mannen	Maar bijvoorbeeld vrouwen werkzaam in de schoonmaaksector, catering en de zorgsector hebben blessures door het heffen en dragen van zware lasten.
Stress	Vrouwen	Beiden melden grote aantallen, maar voor met name „vrouwelijk” werk zijn de stressfactoren ongewenste intimiteiten, discriminatie, banen met laag aanzien en met weinig zeggenschap over eigen werkzaamheden, emotioneel zwaar werk en de dubbele last van betaald werk en onbetaald werk thuis.
Geweld van klanten	Vrouwen	Vrouwelijke werknemers hebben meer contacten met het publiek.
Geluidsoverlast/gehoorschade	Mannen	Vrouwen werkzaam in de textielsector en de voedselproductie kunnen bijvoorbeeld in hoge mate worden blootgesteld.
Beroepskanker	Mannen	Treedt vaker op bij vrouwen in bepaalde productiesectoren.
Astma en allergieën	Vrouwen	Bijvoorbeeld door reinigings- en sterilisatiemiddelen en poeder in beschermende latexhandschoenen voor de gezondheidszorg en stof in de textiel- en kledingindustrie.
Huidziekten	Vrouwen	Bijvoorbeeld vanwege het werken met natte handen in banen zoals de catering of door huidcontact met reinigingsmiddelen of haarbehandelingschemicaliën.
Infectieziekten	Vrouwen	Bijvoorbeeld in de gezondheidszorg of bij het werken met kinderen.
Ongeschikt werk en beschermingsuitrusting	Vrouwen	Veel werkkleding en apparatuur zijn ontworpen voor de „gemiddelde” man, en veroorzaken veel problemen voor veel vrouwen en niet-doorsneemannen.
Reproductieve gezondheid	Beiden	Tot de verwaarloosde gebieden behoren vruchtbaarheid, menstruatieproblemen, menopauze en reproductieve gezondheid van mannen.
Ongunstige arbeidstijden	Beiden	Mannen werken vaker veel over, vrouwen verrichten vaak onbetaald werk in huis. Beiden willen een betere balans tussen werk en privé-leven.

Dit model toont waar genderverschillen optreden die invloed kunnen hebben op de veiligheid en gezondheid op het werk.

Herkennen van en rekening houden met de verschillen tussen mannen en vrouwen

Ziektepreventie en welzijnsbevordering op het werk zijn belangrijk voor de kwaliteit van het werk van vrouwen en mannen. De structuur en organisatie van het werk, alsook de apparatuur zijn vaak gebaseerd op het model van de „gemiddelde” man, hoewel in EU-wetgeving is vastgelegd dat het werk moet worden aangepast aan de werknemers. Door banen gemakkelijker te maken voor vrouwen worden ze ook gemakkelijker voor mannen. Het rapport bespreekt een aanpak waarbij rekening gehouden wordt met de verschillen tussen mannen en vrouwen bij onderzoek en interventies. Deze aanpak is samengevat in een afzonderlijke factsheet met genderspecifieke risicoanalyse. Aanvullende informatie is beschikbaar op de website van het Agentschap.

Voor meer informatie

Het rapport van het Agentschap *Gender issues in safety and health at work – A review* geeft meer informatie over risico's voor vrouwelijke werknemers en de preventie ervan en op welke wijze meer rekening kan worden gehouden met de verschillen tussen mannen en vrouwen. Dit rapport is beschikbaar op: <http://agency.osha.eu.int/publications/reports/209/en/index.htm>

Factsheet nr. 43 over risicopreventie waarbij rekening wordt gehouden met de genderdimensie is beschikbaar op: <http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>

De website van het Agentschap heeft een rubriek met links naar meer informatie over vrouwen en veiligheid en gezondheid op het werk: <http://gender.osha.eu.int>